

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
 «Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
 (наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Секція № 7
**ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИЗОВИХ
СИТУАЦІЯХ**

Славко Анна Сергіївна

*доцент кафедри міжнародного, європейського
права та порівняльного правознавства Сумського
державного університету*

Зацаринна Анастасія Юріївна

*здобувачка вищої освіти Сумського державного
університету*

**ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ В
ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ**

Глобальна проблема біженців – це одне з найскладніших питань сучасності, яке постає перед усією світовою спільнотою і є предметом активного обговорення та дискусій. Водночас триває активний пошук більш дієвих способів захисту цієї вразливої групи людей та надання їм ефективної допомоги. Протягом останніх років проблематика захисту біженців набула особливої актуальності з огляду на активні збройні конфлікти на Близькому Сході (Сирія) та російську агресію проти України. Військові дії несуть небезпеку для життя, руйнування інфраструктури, що і спонукає тисячі людей шукати притулку в інших державах. Залежно від обставин переміщення таких осіб їх іменують «мігрантами», «особами, що потребують тимчасового захисту», «біженцями» тощо.

Термін «біженець» почав широко використовуватись серед міжнародної спільноти

після Першої світової війни, коли населення стало мігрувати до інших держав у зв'язку із збройними конфліктами, політичними переслідуваннями, дискримінацією тощо. Це стало першопричиною зростання необхідності забезпечення правового регулювання статусу біженців, закріплення їх прав та обов'язків [2, с. 620]. Найважливішим інструментом забезпечення прав біженців на глобальному рівні стала Конвенція про статус біженців. Відповідно до статті 1 цього документа, біженцем є особа, яка 1) вважалася біженцем згідно з угодами від 12 травня 1926 р. і 30 червня 1928 р. або згідно з конвенціями від 28 жовтня 1933 р. і 10 лютого 1938 р., Протоколом від 14 вересня 1939 р. або згідно зі Статутом Міжнародної організації у справах біженців; або 2) внаслідок подій, які відбулися до 1 січня 1951 р., і через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань [4].

Важливим для нашого дослідження є перелік загальних вимог особи для набуття статусу біженця, які виокремлено в Конвенції про статус біженців, а саме:

- перебування особи за межами своєї держави;
- побоювання особи за власне життя через її приналежність до певних соціальних груп чи сексуальних меншин;
- страх особи за переслідування через расові, політичні, етнічні, релігійні ознаки;
- неможливість повернутись до держави свого громадянства через загрозу життю;
- перебуває в категорії осіб, якій не можливо надати притулок.

Інші дослідники також вказують, що «наявність елементу переслідування, небажання чи неможливості користуватися захистом уряду країни свого нинішнього чи минулого громадянства характерним є саме для біженців» [3]. При наданні статусу біженця, особа може в повному обсязі реалізовувати права, зазначені в Конвенції про статус біженців, як от медичні, економічні права, право на освіту та працевлаштування, право на соціальне забезпечення. Також особа отримує допомогу у вигляді фінансів, безкоштовного проживання, проїзду впродовж 30-ти днів та іншу гуманітарну допомогу [2, с. 621-622].

Отримання статусу біженця в ЄС має свої особливості. Подати заявку на отримання статусу біженця можна під час в'їзду в країну, повідомивши офіцера прикордонної служби. На час розгляду заяви необхідно залишатися в країні, в якій вона була подана. На визнання статусу біженця можна чекати багато місяців. У цей час (приблизно півроку) вилучають паспорт, тому неможливо виїхати з країни перебування або влаштуватися на роботу.

При отриманні статусу біженця надаються такі права:

- 1) право на проживання на період до 3 років з можливістю продовження ще на 2 роки;
- 2) медична допомога;
- 3) доступ до освіти для дітей та підлітків;
- 4) доступ до ринку праці (відповідно до політики країн ЄС на ринку праці);
- 5) право на соціально-побутові послуги;
- 6) право на укладання шлюбу;
- 7) право на щомісячну грошову допомогу.

У процесі отримання статусу біженця до особи застосовуються такі обмеження:

- 1) неможливість залишити приймаючу країну до моменту отримання статусу;
- 2) неможливість повернутися в державу походження після отримання статусу;
- 3) вилучення особистих документів;
- 4) неможливість працевлаштуватися до моменту отримання статусу, а також у разі відмови у його наданні [1, с. 42-43].

Проте, недостатньо вирішеним, на наш погляд, залишається питання кваліфікації статусу осіб, які перемістилися з держави походження внаслідок збройного конфлікту. По суті, наявність збройного конфлікту в державі автоматично не робить її громадян тими, хто може претендувати на статус біженця. Зокрема, як було визначено вище, особа, яка претендує на статус біженця, має відчувати побоювання за власне життя через «расові, релігійні, ознаки, громадянство, належність до певної соціальної групи чи наявність певних політичних поглядів». Особи, які покидають територію

активного збройного конфлікту, можуть стати жертвою подібних переслідувань, особливо якщо перебувають на окупованій території, проте у переважній більшості випадків вони намагаються зберегти своє життя від невибіркового застосування зброї або від збідніння внаслідок руйнування економіки.

Саме тому в країнах ЄС до громадян України застосовується термін «особи, які потребують тимчасового захисту». Особливостями тимчасового захисту є автоматичне надання за ознакою наявності громадянства чи факту постійного проживання на території, де ведуться бойові дії та можливість безперешкодно повертатися у країну походження. На нашу думку, такий поділ є обґрунтованим і дозволяє приймаючим державам краще адмініструвати потоки мігрантів в умовах великих збройних конфліктів. Тим не менш, за винятком ситуації в Україні, не надто багато випадків збройних конфліктів міжнародного характеру, які могли б тягти за собою активацію процедури «тимчасового захисту». Відтак, особи, які перемістилися із території збройного конфлікту мають проходити тривалу індивідуальну процедуру надання статусу біженця. Тому ми вважаємо, що критерії визначення біженця потребують вдосконалення, через внесення до причин переміщення поняття збройного конфлікту міжнародного чи неміжнародного характеру.

Джерела:

1. Омельченко А. В. Соціальні та трудові права осіб, що отримали тимчасовий захист або статус біженця. *Наукові записки. Серія: «Право», 2023. № 14. С. 40-44.*

2. Якимчук М., Соломко С., Самороков В. Правовий статус українських біженців у країнах Європи. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 619-625.
3. Алмаші І.М., Алмаші М.М. Еволюція визначення поняття «біженець». Evolution of the definition of the term "refugee". *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 63-69.
4. Конвенція про статус біженців від 1951 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text

Ключові слова: ООН, права людини, біженці, мігранти, тимчасовий захист.

Федорова Тетяна Сергіївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична
академія»*

Дементьєва Юлія Вікторівна

*здобувачка вищої освіти Національного
університету «Одеська юридична академія»*

УЧАСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПРИ ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

У сучасному глобалізованому світі конфлікти між державами, етнічними групами та іншими міжнародними суб'єктами залишаються невід'ємною частиною міжнародної політики. На сьогодні, коли суспільство перебуває на межі світової війни, через

Секція № 6

Питання захисту прав людини в інформаційній сфері

НЕВАРА Л.М., ЯКУШЕВСЬКА Д.А.Право людини на інформацію як основа демократичного суспільства⁴¹³**ПОЛИЩУК К.Р.**

Молодь і освіта як цілі: пропагандистські наративи для молодого покоління.....420

ФЕДОРОВА Т.С., ПИРОЖКОВА А.Є.

Міжнародно-правові гарантії реалізації права на доступ до інформації.....426

БУГАЄЦЬ А.С.

Право інтелектуальної власності на продукт, створений з використанням штучного інтелекту та міжнародне право: постановка проблеми.....434

РУГАЛО Б.А.

Порушення прав людини з використання штучного інтелекту в умовах міжнародних воєнних конфліктів.....439

ЯНИЦЬКА І.А.

Проблеми та виклики у забезпеченні психологічної допомоги і захисті прав дітей, які зазнали насильства.....444

Секція № 7

Захист прав людини в кризових ситуаціях

СЛАВКО А.С., ЗАЦАРИННА А.Ю.

Правовий статус біженців в період збройних конфліктів.....449

ФЕДОРОВА Т.С., ДЕМЕНТЬЄВА Ю.В.

Участь міжнародних організацій при вирішенні конфліктів на міжнародній арені.....454

ФЕДОРОВА Т.С., СТЕПАНЕНКО А.О.

Проблемні аспекти дотримання міжнародних стандартів захисту та прав військовополонених.....460

ГРЕБЕНЮК Д.О.

Щодо передумов формування уявлення про «єврозлочин» як правове явище.....466

Секція № 8

Захист прав людини відповідно до положень Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них 1977 року.

ТУЛЯКОВ В.О.

Окупаційне кримінальне право в контексті сучасного розвитку української державності.....474